

Løperfenomenet fra Norge – MENSEN ERNST

● «Verdens raskeste mann» ble han kalt, bergenseren Mensen Ernst som i 1832 løp fra Paris til Moskva på 13½ døgn, og 9000 kilometer tur-retur Konstantinopel—Calcutta på 59 døgn! Åtte år gammel studerte han navigasjon i København, tyve år senere deltok han i sjøslaget ved Navarino. Gåten Mensen Ernst er ikke blitt mindre gåtefull etter at han ble begravd i Egypt, ved Nilens 1. katarakt.

Av Idar Kristiansen - Tegner: Per Frønger

● – I det tyrkiske Albania herjet på denne tiden den asiatiske kolera meget sterkt. Da jeg kom til Castra i nærheten av den keiserlige dalmatiske havn Breno, ble jeg arrestert av vakten, som fant mitt usedvanlige hastverk mistenkelig. Han trodde at jeg lik en avsidig kolera-smittet hadde rømt fra Ragusa, hvor sykdommen også virkelig herjet. Det keiserlige Dalmatia strekker seg som kjent flere mil sørover langs kysten av Det adriatiske hav, inntil det ender ved Castra Novo. Like på den andre siden av denne grensen ble det påtvunget meg en keiserlig beskyttelsesvakt av tre mann, som til tross for alle mine bønnen og klager tvang meg til å gå gudsjammerlig langsomt. Jeg har svettet mer av utålmodighet på denne veistrekningen enn av alle mine strabaser i fjellene. Riktignok ville det ha vært en smal sak for meg å løpe fra de bolde krigerne. Men de hadde gode geværer som de omhyggelig ladet med kuler like fremfor nesen min, og jeg fryktet for at kulene ville løpe fortere enn jeg.

Slik fortalte «verdens raskeste mann» til sin biograf. Nei, det er ikke snakk hverken om Nurmi eller Zatopek, Jim Ryan eller Ben Jipcho – de duger ikke! Mannen vi har møtt i sitatet ovenfor, underveis på sine korte ben med brev til kong Otto av Hellas fra hans foreldre, kong Ludvig og dronning Caroline av Bayern, var hverken fra Suomi eller Kenya. Men som fødested betraktet er heller ikke Bergen å forakte, selv ikke for «verdens raskeste mann» – den legendariske langdistanseløperen Mensen Ernst.

Det kan umiddelbart se ut som om for- og etternavn har byttet plass i tilfellet Mensen Ernst, som kanskje slett

ikke het hverken Mensen eller Ernst, opprinnelig. Kanskje var heller ikke hans far en engelsk styrmann som var skyllet i land «i en regnfull gammel hovedstad på Vestlandet», for å sitere Mykle. Kanskje bør vi heller ikke uten videre feste lit til biografens ord om at hans mor var født Eriksen og nedstammet fra Eirik Raude. Mensen Ernsts familie kan i alle fall ikke etterspores i geistlighetens bøker fra tiden rundt den franske revolusjon og Napoleonskrigene. Men det er ingen grunn til å betvile mannens eget utsagn om at han var født i Bergen, i året 1799.

En sjømann går i land

Det tør være tvilsomt at Ernst, om han hadde levd i dag, ville vært i stand til å sette noen verdensrekord på de vanlige løpsdistanser. Men på de virkelige lange distansene har ingen mann hittil gjort ham rangen stridig. Eller hva skal man si om et menneske som i hine lite kommunikasjonsvennlige tider, i 1832, tilbakela distansen Paris-Moskva på 14 – fjorten – døgn? Som i tiden 6/6 til 1/7 1833 løp fra slottet Nymphenburg i Bayern til Nauplia i Sør-Hellas? Som i 1836 løp fra Konstantinopel til Calcutta på 29 dager, i tiden 28/7 til 27/8, og i september-oktober samme år løp tilbake igjen? Tittelen «verdens raskeste mann» synes sannelig ikke uførtjent!

Hvem var denne merkelige mannen, som gjorde det til sitt levebrød å løpe som en levende skyttel gjennom tre verdensdeler, som var hjortefot i skogene, geit i fjellene, som vasset på styster over elver og gjennom myr? Hvem var den kortbente lille karen som foretrakk å sove i natteduggen eller på en trebenk fremfor i fyrstelige gemakker,

som på sine ukes- og månedslange løpeturer under alle slags terreng- og værforhold knapt unte seg mat eller søvn, men desto mer rom eller vin? Hvem var han, denne rolige bergenseren, som ble arrestert av soldater og politi og tatt til fange av røvere, men også tilbudt av titusener når han iført sin fillete lærrettskjortel stormet inn eller ut av en by?

Vi vet ikke stort mer enn det han selv gjennom sin biograf, tyskeren Gustav Riecks, har fortalt: At han studerte navigasjon i København. At han som matros og senere styrmann gjorde tre reiser til Ostindia i årene 1817–1818, og at hans foreldre omkom under et uvær i Nordsjøen, en begivenhet som førte til at Ernst besluttet seg for aldri mer å sette sin raske fot i fedrelandet. Men la ham selv fortelle hvordan det gikk til at sjømannen startet sin i sannhet eventyrlige løpskarriere:

– Med året 1819 begynner det eventyrlige avsnitt av ritt liv som fører meg for det meste til fots, med en hittil ukjent hurtighet, gjennom de fleste av Europas, Sørasiens og Nord-Afrikas stater. Allerede i årene 1817 og 1818, da jeg gjorde min verdensreise med den engelske fregatt «Caledonia» under kaptein Venable, hadde jeg sett neger-veddeløp på Kapp (det gode Håp), og selv for spøk deltatt i det, som seierherre. Jeg kom nemlig til å huske på min ungdomstid i Bergen, hvor vi ofte laget til liknende øvelser, for det meste på truger eller styster, og hvor jeg nesten alltid vant prisen foran mine kamerater. Etter at jeg kom tilbake til London fra min tredje Ostindia-fart mot slutten av året 1818, begynte jeg så smått å kjede meg. Engenderne, især de rike londonerne, er som

kjent lidenskapelige elskere av alle mulige slags veddemål. Da jeg ikke hadde noe bedre å fordrive tiden med, benyttet jeg meg av dette til å få i stand forskjellige veddeløp. Jeg halte alltid seieren i land. Mitt hell samt min uvilje mot sjølivet – det siste takket være alle de strabaser og farer jeg hadde vært utsatt for – modnet etter hvert i meg beslutningen om å slutte med sjølivet og i stedet gjøre meg nytte av min ualmennlige ferdighet til å bruke bena ved landreiser – jo lenger, dess bedre. Enten i forbindelse med veddemål, eller også for å besøge offentlige eller private ærender. Til dette kom dessuten min naturlige og ubetvingelige lyst til å lære fremmede land å kjenne – ikke på sjømannens ufullkomne måte, men ved å trengte fram til deres indre og streife gjennom dem på kryss og tvers. Slik valgte jeg da et kall som, hvor selsomt og ufruktbart det enn kan forekomme de fleste, likevel har innbrakt meg mye ære og mange penger, og i tillegg skjenket meg alle reiselivets gleder, foruten også dets sorger og gjenvordigheter.

De første løpene

La oss bare kort tilføye følgende kjensgjerninger om Mensen Ernst, for vi stiller nærmere bekjentskap med noen av hans livs løp og enkelte sentrale episoder:

Han var født den 19. oktober 1799, og var bare åtte år da han kom til navigasjonsskolen i København. Allerede i 1812 tok han tjeneste, først på en russisk Arkangelsk-farer og deretter om bord i en norsk fregatt, som på grunn av Danmark-Norges allianse med Napoleon ble odelagt av engelskmennene i Kattegat. Ernst ble ført som fange til England, men gikk året etter i tjeneste hos den engelske kaptein Venable, som hadde fattet interesse for den oppvakte fangen sin. Ernst fulgte Venable til Middelhavet, Nord-Amerika, Vestindia, rundt Kapp Horn til Panama, deretter til Kapp det gode Håp, Madagaskar, Den arabiske bukt, India, Australia, Kina og retur til England. Deretter fulgte enda to reiser til Ostindia. Da Ernst i slutten av 1818 gikk i land i London, var den forhenværende fangen via rollen som skipsgutt avansert til styrmann.

Hans egentlige løpskarriere startet visstnok med et løp fra London til Portsmouth – 12 norske mil – som ble tilbakelagt på ni timer. Deretter løp han fra London til Liverpool, en distanse på 25 norske mil, på 32 timer, samt en rekke ganger med viktige de-

Mensen Ernst — slik han er avbildet på et samtidig stikk.

pesjer fra London til Dover ved Kanalen. Da hans foreldre omkom ved brigen «Carolina» forlis i Nordsjøen den 25. januar 1827, førte sorgen til at han aldri mer ville gjense hverken Bergen eller Norge, for ikke å få sårene revet opp. I stedet ble han den alltid flakkende, som likevel hadde et fast utgangspunkt på riddergodset Annenrode nær Mühlhausen i Tyskland, hos adelsfamilien von Wedemeyr. Ernst hadde på en av sjøreisene sine blitt kjent med fruens far, og fikk tilbud om å bli så lenge han ville. Med et par kortere avbrutelser oppholdt han seg på godset fra 1820 til april 1824, hvoretter de raske føttene hans førte ham Europa rundt, gjennom Tyskland og Sveits helt ned til Sicilia, til London, gjennom Nederland og Belgia, til Frankrike og besøk hos en gift søster som var blitt ham fremmed, bekymringsfullt gjennom Spania og Portugal til vellykket og innbringende løpsoppvisning i Paris. (Slike «produksjoner» — forestillinger — arrangerte han i hundrevis på sine reiser.)

Krig og revolusjon

Etter Paris kom turen til Portsmouth, hvor han traff på noen gamle kamerater. Sammen med dem lot han seg verve til tjeneste på den engelske

fregatten «Bukarest», som deltok i slaget ved Navarino mellom den tyrkisk-egyptiske og den engelsk-fransk-russiske flåte den 20. oktober 1827. 55 skip av den tyrkisk-egyptiske flåten ble ødelagt. «Bukarest» kravlet seg temmelig skadeskutt inn til Malta, hvor Ernst påtok seg å bringe viktig kurerpost for engelsk regning til Alexandria i fiendeland — med fare for å bli skutt.

Skutt ble han ikke. Gjennom orkenen tørstet han seg opp til Jerusalem, Damaskus og Konstantinopel, over Balkan via Bukarest, Wien og Praha tilbake til Annenrode hvor han ble i hele åtte dager. Nye reiser fulgte. Under julirevolusjonen i 1830 var han å finne i begivenhetenes sentrum — Paris. Vi lar Ernst ved sin biografi fortelle fra denne begivenheten:

— Jeg hadde naturligvis også forlatt mitt losji — ikke for å delta i revolusjonen, men bare for å se hvor langt man ville drive det. Da jeg først var ute av huset, viste det seg imidlertid like umulig for meg som for tusener andre å komme hjem igjen. Jeg ble tvunget til å tute med de ulvene jeg befant meg blant, det vil si å drive camping i to dager. Det beklagelige ved min situasjon var at jeg tilfeldigvis bare hadde 3–4 franc i lommen, selv om min vert hadde mellom 3 og 400 franc til oppbevaring. Da jeg på grunn av barrika-

dene ikke kunne oppøke min vert, måtte jeg, i likhet med le stakkars soldatene, lide hunger og tørst til fordel for franskmennenes frøet. Flere ganger svevet jeg i livsfare, især i nærheten av Louvre og Tuileriene, hvor det etter hvert også sto oppstillet en mengde kanoner. Bare få av dem var imidlertid i bruk.

Tuileriene skulle garnisonen forsvare, sveitsergarden skulle forsvare Louvre. Særlig på det siste sted raste en morderisk kamp, og først på befaling av marsjal Harmout, som ikke ville se de tapre sveitserne bli massakrert av mer enn 20000 angriperere, ble slottet overgitt. Det varet sørgelig syn, da de to sveitsiske regmentene i sine røde uniformer etter å tapper motstand måtte gå i fanjenskap og ble eskortert av den overnødige nasjonalgarden.

Jeg bar dengang en sørt livkjole som den franske julirevolusjon oppførte seg så dårlig mot, at jeg i en rasende nevekamp fikk det venstre kjøtet revet av. Under mitt tilbakeog over noen vinfat, som i hundrevis lå omkring i gatene, ble jeg gjenkjent av noen blant den berusede pøbel, som drev sin spøk med min lemleste garderobe. Om ettermiddagen den 30. juli, mens hertugen av Orleans, Ludvig Philip, ble proklamert som generalguvernør av Frankrike, fant jeg det best å forlate Paris, til tross for at jeg ennå ikke var kommet i besiddelse av pengene mine. Jeg sprang over en hagemur, slapp slik ut av den opprørte hovedstad, og bega meg med mitt ene kjoleskjøt til Versailles.

Løp til Moskva

Om det siste av de tre virkelig store løp som Menschen Ernst fullførte for han den 22. januar 1843 døde av diarré i Egypt og ble lagt i en for lengst glemt grav ved I. katarakt, vet vi ikke stort mer enn at det gikk fra Konstantinopel til Calcutta og tilbake, når det fant sted, og i grove trekk hvilke omstendigheter som førte til at han påtok seg oppdraget. Dessverre besluttet hans biograf seg til å fortelle om dette «mest eventyrlige» av alle Ernsts løp i en egen bok, som visstnok aldri ble skrevet. Best kjent er nok hans rekordløp Paris–Moskva på mindre enn 14 døgn, 2500 kilometer med en marsjrate av 185 kilometer pr. døgn. Mindre kjent er vel hans løp fra Bayern med brev til kong Otto av Hellas, men ikke mindre interessant.

Løpet til Moskva kom i stand på grunn av at Ernst med vilje hadde tapt et par mindre veddemål, slik at det dannet seg ulike oppfatninger om hans løpsstyrke — noe som var en forutsetning for at han selv virkelig skulle kunne tjene penger på sin begavelse.

— Man kan ikke beskyldte meg for skryt når jeg sier at i denne tiden snakket hele Paris om meg, og at man i salongene, på de offentlige plassene, på gatene og i kaffehusene glemte alt annet, når talen kom inn på min planlagte ilreise til Moskva — og den hørte nå til dagens orden.

På denne bakgrunn vil man også kunne forstå at det ble inngått et stort

veddemål om 100000 franc, i hvilket de høyeste personer, menn av alle nasjoner, især en mengde englendere, tok parti for meg.

Klokken ti minutter over fire den 11. juni (1832) «avløp» jeg altså fra Napoleon-søylen på Vendomeplassen. Min fjerbesatte baret holdt jeg i hånden, for at jeg ikke på grunn av idelig hilsen til det så ytterst gunstig stemte og uopphørlig lykkønskende pariserpublikum skulle bli forsinket i mitt løp.

Levde på rom og hvetebrød

I Salons drakk jeg en krukke gammel vin og spiste hvetebrød som jeg dyppet i vinen. Da jeg kanskje ikke vil få tid til det senere, må jeg her bemerke at jeg på hele reisen kanskje ikke i det hele tatt fortærte fem pund kjøtt og ingen varme retter, som forresten aldri har falt i min smak. Rom og hvetebrød måtte jeg likevel alltid være forsynt med, ved denne næring følte jeg meg alltid lett og styrket. Da jeg så meget som mulig søkte å unngå byene, sov jeg på Guds grønne jord i den kjølede og for meg meget styrkede nattedugg. Ble det for varmt om dagen, søkte jeg det første og beste herberge i den skyggfulle skogen, og strakte meg behagelig under et tre eller i et buskas.

Jeg er fast overbevist om at etter min legemskonstitusjon (som jeg dog har til felles med alle sunne mennesker), ville mine bevegelsesredskaper, som desuten er meget korte, ha tapt betydning av sin spennkraft og elastisitet om jeg hadde sovet i en seng. Legene, især pariserlegene, sier riktignok at man ikke skal sove på den blotte jord og allerminst i natteduggen. Men jeg tenker som så: Gud, som må kjenne alle ting best ettersom han selv har skapt dem, har ikke fra begynnelsen av skjendet oss bløte senger, men vel blott grønsvær. Og jeg tror man gjør best i å anse ham som den største av alle leger, såvel for legemet som for sjelen.

Nær den tyske grense, i Metz, hvorfra han telegrafisk underrettet Paris om at han var fem timer forsinket, kom han til å tenke på at det snart ville være slutt med «den herlige franske vin». Stikk i strid med sin grunnsetning hvilte han derfor nesten en hel time i Metz. — Og drakk, sier han selv, — også nesten en hel time, som om jeg for alltid skulle ta avskjed med Frankrike og de franske vinene. De gode mennesker, som så meg skritte som rasende av sted, kunne ikke nok forundre seg over meg. Ja, det hendte tilmed at man var temmelig redd meg. En slik reisende hadde visstnok heller ikke mange truffet på. Snart kalte man meg en særlig, snart anså man meg som gal, snart tilmed besatt av Djevelen. Jeg brød meg ikke om noen, for jeg hadde ingen tid til forklaringer.

8 dager etter han forlot Vendomeplassen passerte han den russiske grense. På grunn av ulvene som hadde sitt tilhold i de russiske skoger, fant han det tilrådelig å tilbringe sine hvilestunder på fri mark. Da han i Mosaikk, som ligger like ved landsbyen Boro-

Forts. side 51

innflytelse på hele vår fremtidige tilværelse. Hun er den eneste ekspert ved sin avdeling, og hennes eneste medhjelper er en sekretær og to studenter som holder på med sin videreutdanning. Laboratoriet er for lite og for dårlig utstyrt, og bevilgningene er for små til å kunne rette på dette forholdet. Det hele står og faller derfor med professor Sundbys energi og vitenskapelige ofervilje.

I sitt laboratorium har hun allerede kartlagt leveviset til de av våre skadeinsekter som er den største trussel mot norsk landbruk. Samtidig har hun klassifisert og valgt ut de snyltere og rovinsekter som er best egnet til å bli satt inn i kampen mot de forskjellige arter av skadeinsekter.

Den «kresne» blant rovinsekter

Bladlus formerer seg svært fort, og deres reproduksjon er litt av en biologisk merkevordighet som følger et temmelig uvant mønster. Eggene ligger i klaser på vortplantens blader. Om våren klekkes de ut, og avkommet består utelukkende av hunner. Disse hannene befruktes ikke – de er allerede på en merkelig måte fruktbar ved fødselen, slik at de i sin tur begår en slags jomfrufødsel. Når de legger sine egg beholder de dem inne i seg til de er klekket, og så føder de levende unger av begge kjønn. Hunnene av disse kullene blir befruktet og legger sine egg, og så gjentar den samme merkelige utviklingen seg.

Mens bladlusen ikke er nøye i valg av vortplanter, er snylteveps og rovinsekter kresne når det gjelder bladlus de vil angripe. Under sine forsøk med ferskenbladlus, prøvde professor Sundby tre forskjellige arter snylteveps uten resultat. Når de ble sluppet inn til ferskenbladlusene viste de ikke den ringeste interesse; først den fjerde arten hun forsøkte gikk til angrep.

Det er nettopp dette som er av viktighet når man skal bekjempe en bestemt bladlus som hjemsøker en bestemt plante; man må finne nettopp den snyltevepsen som vil angripe. Paprika-dyrkerne i den sørlige delen av Norge har vært sterkt plaget av bladlus som ødelegger plantene for dem. Professor Sundby har for lengst funnet fram til den snyltevepsen som er mest effektiv i kampen mot denne spesielle bladlus, og kolonier av denne snyltevepsen har blitt sluppet løs i hjemsøkte paprika-åkre. I løpet av kort tid er bladlus-truselen fjernet.

Det som bestemmer snyltevepsens valg av bladlus, har for så vidt ingenting med selve lusen å gjøre, men skyldes egentlig vortplanten som lusen hjemsøker, og de næringsstoffer denne plante gir. Og snyltevepsen vet utmerket godt hvilken diett ungen dens trenger!

Vi har allerede nevnt hvordan en spesiell snylteveps angriper rovinsekten marihøna, men denne metoden er ikke den eneste. Riktignok er det mange arter snylteveps som legger sine egg direkte i vortdyret, blant andre den som snylter på paprikabladdusen. Også her klekkes egget ut inne i vortdyret, og larven lever på denne lusen under oppveksten. Snyltevepsen som brukes mot kålløven har en annen metode. Den legger egget i larven, eller kålløven som vi kaller den. Egget ligger i larven til denne forpupper seg; så klekkes egget,

og snyltevepsens unge fortærer sin vert mens den vokser opp.

Snyltevepsen har ikke lange levetiden. Den utvikler seg på tre uker, så blir hunnen befruktet og legger sine egg. Hun gjør dette på den måten at hun legger ett egg i hver enkelt bladlus – gjennomsnittlig legger hun mellom 40 og 50 egg. Skulle det ikke finnes nok bladlus på den planten hun har valgt seg ut, kan det forekomme at hun legger to egg i samme vortdyr. Resultatet av dette blir allikevel bare en eneste unge, for en bladlus er bare akkurat nok mat til en snyltevepslarve. Den første av de to som klekkes vil derfor øyeblikkelig sette til livs den andre. Etter avsluttet eglegging dør snyltevepsen.

Larven er den grådigste

Det største innhøget i bladlusbestanden gjør kanskje rovinsekter, eller rettere sagt deres larver. Av de tre rovinsekter vi har nevnt – marihøne, gulløve og blomsterflue – er det nemlig bare marihøna som eter bladlus som voksen, mens alle tre larveartene lever av bladlus. For å få en forståelse av hvor mange bladlus disse insektene setter til livs i løpet av en sesong, må vi gå litt nærmere inn på deres utviklingsmønstre.

Marihøne og gulløve overvintrer som fullt utviklede insekter, mens blomsterfluen overvintrer som larve. Marihøne og blomsterflue legger sine egg i siste halvdel av mai, mens gulløvet er noe senere. Marihøna har bare en generasjon i året, de andre har to. Etter mange års laboratorieundersøkelser har professor Sundby kommet fram til følgende:

Marihøna legger gjennomsnittlig 814 egg, hvorav 45% klekkes. En av grunnene til den lave klekkesprosenten er at larvene har sterke cannibaliske tendenser, og så snart den kommer ut av egget suger den ut ett eller flere av eggene i nærheten.

Gulløve legger gjennomsnittlig 477 egg to ganger i løpet av sommeren, og utklekkesprosenten er 84. Det utklekkede antall egg fra blomsterfluen er meget mindre – 143 i gjennomsnitt – men dette skjer også to ganger i året.

Da hver larve setter til livs atskillige bladlus i løpet av utviklingsstadiet, kommer totalen opp i nesten astronomiske tall. En marihøne larve spiser 420 bladlus i løpet av oppveksten, en gulløvelarve tar seg av omkring 393 og en blomsterfluelarve 562. Hele familietotalen for de tre artene blir da denne: Marihøneavkommet setter til livs 162880 bladlus i løpet av sesongen; gulløveflokkene fräter i seg hele 91913 172 bladlus, mens blomsterfluebarna klarer seg med 2643648 bladlus. I tillegg eter de utviklede marihønene ytterligere 97715. Tenk så på hva tusen familier av hver art kan legge i seg i løpet av en sesong!

Av alle de insekter som angriper skadeinsekter er uten sammenlikning gulløve den mest effektive. Men man støter også på et annet problem – nemlig hvordan dyrene finner skadeinsekter. Dette avhenger en del av konsentrasjonen av skadeinsekter i det området som skal bekjempes. Er konsentrasjonen sterk har ikke gulløve noen problemer, men om konsentrasjonen er spredt, stiller saken seg noe annerledes. I utlandet har man kommet til det resultat at i slike tilfeller er det snyltevepsen som oppnår de beste resultater. Professor Sundby fant under et av sine laboratorieforsøk at en spesiell art snylteveps greide å finne en eneste bladlus blant et tusen blad.

Professor Sundby har ikke plass el-

ler midler nok til å utvikle alle de individer som måtte trenge for å bekjempe plagen av skadeinsekter her til lands, men det er meget som tyder på at private firmaer her, likesom utenlands, går inn for slik handel. I øyeblikket kjøper de egg for «utplantning» fra utlandet, men det er ingenting i veien for at de kan utvikles billigere her hjemme.

Løs problemet gjennom biologien

Andre metoder som benyttes i bekjempelse av skadeinsekter er den mikrobiologiske og sterilisering. Ved mikroorganiske metoder påføres skadeinsekter sykdommer som dreper dem. Organismene blir «dyrket» i laboratoriet og spredt ute i felten sammen med pudder, eller man infiserer en rekke individer og slipper dem løs i felten, hvor de smitter andre. Sterilisering er blitt brukt meget effektivt mot blant annet kålløven. Hannen blir utsatt for små doser av radioaktiv bestråling som steriliserer dem. De blir så sluppet ut i felten hvor de parer seg med hunnen. Eggene som nå legges er ubefruktet, og kålløven dør ut.

Snyltevepsen brukes også i kamp mot skadeinsekter i skogen, særlig barkbiller. Man har observert tilfeller hvor snyltevepsen har funnet fram til larver som har ligget 3 cm inne i tre-stammen. Da det her ikke kan dreie seg om lukt eller syn, må det være hørselen som leder den. Ellers har man ennå ikke med sikkerhet kunnet fastslå nøyaktig hvordan en snylteveps finner fram til sitt bytte, bortsett fra at sansesystemene synes å befinne seg på antennene. Når snyltevepsen beveger seg bortover et blad på jakt etter bladlus, går antennene som trommestikker mot bladet.

Etter vår beskrivelse av snyltevepsen har man kanskje dannet seg et bilde av den som et digert insekt i tungvektsklassen med et fryktingytende oppsyn. Sannheten er at den aller største arten er omtrent på størrelse med en mygg.

Lær av naturens kretslop

Man har hatt kolossale problemer med skadeinsekter verden over. Selv om det har blitt gjort lite på dette feltet her hjemme, betyr ikke det at problemet ikke eksisterer. Men det kreves forskning og etter forskning for at man skal oppnå resultater. Flere og flere forstår at vi må forsøke å begrense den kjemiske forurensningen, og svaret er derfor: Benytt biologisk kontroll av skadeinsekter. Oppdrett av parasitter kan bli en lønnsom forretning når jorddyrkere og folk ellers kjenner til fordelene ved å bruke dem i stedet for kjemiske midler.

Løperfenomenet

fra side 31

dino, kjent fra Napoleons felttog og «Krig og fred», fikk fatt i en flaske vin som han styrket seg på, var han rede til en frisk spurt mot Moskva. Og den 25. juni klokken 10 om formiddagen banket han på Kremles porter, halvannet døgn før den oppsatte tidsfristen, som man i Paris så vægelig hadde veddet om.

Ved tilbakekomsten til Paris ble han overrakt 3800 franc, og følte seg rik. Så rik at han strødde om seg til trenende, noe som ergrer hans vert, som

mente at han drev sin humanitet i likhet med sine løp langt ut i det naraktige. Ernst ville imidlertid ikke vite av noe inngrep i sin personlige frihet. Til tross for at han not sine «skjønneste timer», fant han likevel ut at det kanskje ville være klokt av ham å forlate Paris jo før jo heller.

Han falt blant røvere

Utpå forsommeren 1833 fant det sted en samtale mellom dronning Caroline av Bayern og en kraftig, men liten mann med grånet hår og ansikts-trekk som bar umiskjennelig preg av usedvanlige anstrengelser:

– Det kan da vel umulig være Dem som har løpt helt fra Paris til Moskva? Er De virkelig mannen fra Norge, som hele Europa taler om – De som er så liten?

– Mindre menn har ofte gjort større gjerning enn jeg. Den lille mannen bukket for dronningen.

– Men så liten mann har aldri vært så langbent!

– Nei, ingen stor blir det heller!

– De er snar i svaret, De!

– Lett på tungen og lett på foten, lett i toppen og lett i roten!

Dronningen lo. Det ble drukket vin og samtalt alvorlig, innen dronningen igjen henvendte seg til mannen fra Norge:

– Nå, så reis da med Gud! Og hvis De med hans beskyttelse kommer sunn og frisk til Nauplia, så si min elskede sønn at De her på Nymphenburg, hvor han alltid likte seg så godt, selv har talt med hans bekymrede mor!

Dronningen vendte seg bort, og idet hun førte tørkleet til ansiktet, tilføyde hun:

– Altså, hils min sønn hjertelig fra hans far, hans mor og fra hans søsken!

Klokken var blitt ett døden regjerende dronning av Bayern tok avskjed med den lille nordmannen, Mensen Ernst, som i en spøk hadde lovet til fots å rekke Sør-Hellas med brev til kong Otto i løpet av 30 dager. Nå var spøken blitt alvor. Foran lå floder og steile fjell, sumper og soldater, roverbanner, sult og strabaser. Men fem og et halvt minutt over ett den 6. juni 1833 løp han fra Nymphenburg. Dronningen og hennes barn vinket, 20000 mennesker ropte, noen begeistret, andre hånlige.

Var Ernst i stand til å innfri sitt løfte? – Aldri! sa noen. – Mannen er bare en fordømt bløffmaker! – Ubetinget! sa andre. – Der alle veier er stengt, er han i stand til å komme fram. Han er i stand til å løpe fra alle farer! Men han løper ikke fra et løfte!

Som vi innledningsvis har hørt, følte han seg heller ikke i stand til å løpe fra geværkuler. Takket være soldatens nidkjærhet gikk det dager tapt med forklaringer og sommel. Da han endelig unnslett militærpatruljen i Albania, besluttet han, for å gjøre veien så kort som mulig, å legge den tvers over det bergfulle Montenegro til Skutari. Så gikk det ikke bedre enn at han opppe i fjellene ble overfalt av fem røvere som var væpnet til tennene. For ikke å miste det viktigste av alt, livet, ga han villig fra seg kompass og kvadrant, karter, lommebok og penger. Sine papirer og de viktigste brevene klarte han å skjule. Da han endelig fikk fortsette, var han henvist til å orientere seg etter stjernerne, i et land som var fullstendig ukjent for ham. Ofte tok han feil av veien og ble nødt til å ta lange omveier. Men han klarte så noenlunde å holde kursen mot sør.

Over til side 58

Årets julegave - som også er en hobby for hele familien.

En bilbane som er bygget for å holde lenge, lenge - det er ikke alle bilbaner som er det. Husk derfor å spørre etter SCALEXTRIC - det lønner seg i lengden.

SCALEXTRIC tilbyr nå fire forskjellige bilbanesett. Fra begynnersettet til kr. 169,-, og opp til den store åtte-fallsbanen til kr. 385,-. Prisene på de solide og lynraske SCALEXTRIC-bilene varierer fra kr. 45,- til kr. 75,-.

Et stort utvalg av banestykker og tilbehør gjør at du kan bygge ut banene til 4 og 6 spor om du vil. Kanskje kan du arrangere dine egne mesterskap?

Ny stor SCALEXTRIC fargekatalog med norsk tekst viser alle biler og deler du kan få kjøpt i butikken.

Hvis det ikke finnes noen SCALEXTRIC-forhandler på ditt hjemsted, kan du sende oss kr. 2,- i frimerker, og vi sender deg katalog, prisliste og oppgir nærmeste forhandler.

FORES AV HOBBY- OG LEKETØYFORRETNINGER OVER HELE LANDET.
ENGROS: A/S PLAYER, Nils Hansens vei 2, Bryn, Oslo 6.

Loperfenomenet

fra side 51

Da han endelig kom fram til Skutari, var han i nokså redusert forfatning. Han var blodig og forrevet, klærne hang i filler rundt ham, han var utmattet og temmelig elendig etter de siste dagene anstrengende, til dels forvilte løp, etter stylemarsjer og vading og svømmeturer over strie elver. Men etter å ha hvilt godt ut og anskaffet seg tyrkiske klær, fortsatte han med nye krefter. Over berg og dal, gjennom villskog og over vann, gikk veien videre til Arta. Da han etter sine nyervervete kart å dømme var kommet velberget inn på gresk jord, la han seg tilfreds ned for å få en veltrent blund. Men han våknet til det ubehagelige faktum at han var omringet av tyrkiske soldater, som hadde satt seg i hodet at han måtte være spion. En uøyaktighet på kartet hadde forårsaket at han ble slept med tilbake til byen Joannina. Først etter tre dager slapp han fri.

Endelig befant han seg på gresk jord. Til tross for alle uhell og forsinkelser så han ennå en sjanse til å nå fram i tide. Som rasende løp han langs bukten ved Leponto mot Korinth. Etter hvert som han nærmet seg målet, øket han farten, inntil han kvart på 10 om formiddagen den 1. juli passerte den første husrekken i Nauplia. Omgående fortsatte han til den kongelige residens hvor han leverte brevene fra Bayern. Etterpå tok han inn i et lokalt gjestgiveri, som snart holdt på å bli stormet av befolkningen som hadde

hørt rykter om at den raske nordmannen var kommet fra München med post. Dagen etter var han i spesiell audiens hos kong Otto som underholdt seg med ham i flere timer og forærte ham 1000 gylden.

På 24 dager, 24 minutter og 30 sekunder hadde Mensen tilbaklagt 3330 kilometer, til tross for alle de strabaser og alt det direkte tidsspille han hadde vært utsatt for.

Oh! Calcutta!

Etter ca. 14 dagers opphold i den greske residensbyen reiste han med et seilskip til Trieste. Dit kom han først den 22. august, på grunn av et usedvanlig stormvær. I Trieste måtte han på grunn av de hyppige kolera-epidemiene finne seg i 28 dagers karantene. Han var tilbake til hyllest og virak i München den 1. november, men alt i slutten av måneden bega han seg ut på nye eventyr. Ferden gikk gjennom Østerrike, Ungarn, Tyrol, Italia og Tyrkia, alltid med nye oppvisninger, nesten alltid med stor suksess.

I juli 1836 gjorde han et lengre opphold i Konstantinopel. Der møtte han flere engelske storkjøpmenn som drev forretninger på India, et par av dem skulle snarest sende viktige papirer til Calcutta. Mensen ble spurt om han for en rimelig godtgjørelse ville påta seg å bringe papirene fram. Han mottok tilbudet for en pris av 150 pund sterling.

Turen fram og tilbake skulle gjøres i løpet av 60 dager, var avtalen de veddelystne engelskmennene gikk med på. Mensen dro, og til tross for at reisen ble hans mest besværlige, vant han den oppsatte pris. Den 28. juli klokken 5 om morgenen startet han fra Konstantinopel. Den 27. august klokken 9

ASA AB Bales

VED SÅR HALS:

Salvizol sugetabletter virker både mot bakterier og sopp. Sugetabletter egner seg først og fremst mot betennelser i munnhule og svelg, samt ved sår hals.

SALVIZOL

LEGEMIDLER VED FORKJØLELSE

PECTAMOL OG SALVIZOL ER SUKKERFRIE

VED HOSTE:

Pectamol er hostestillende fordi den inneholder oxeladincitrat som bryter eller demper hosterefleksjonen. Pectamol er også slimløsende fordi den inneholder sorbimakrogolstearat. Dette stoffet er en kjemisk forbindelse som nedsetter overflatespenningen og trenger seg inn mellom slimhinnen og slimet, slik at det løsner og lett kan hostes opp.

PECTAMOL

VED HODEPINE:

Anti-neuralgica er et smertestillende middel som er godt å ha i huset. Det inneholder to velkjente og velprøvede smertestillende midler, fenazon og fenazonsalicylat, som også er febernedsettende. Anti-neuralgica inneholder også en tredje komponent, koffein, som sammen med de to andre stoffene har vist seg meget gunstig ved hodepine og en rekke andre former for smerte, bl.a. menstruasjonsmerter.

ANTI-neuralgica

om morgenen ankom han til Calcutta og leverte posten i god behold. Etter å ha bevilget seg tre dager i byen, tok han fatt på tilbakereisen den 1. september, og nådde Konstantinopel den 28. i samme måned. Han hadde tilbakelagt 9000 kilometer i løpet av 59 dager, eller i gjennomsnitt 152 kilometer pr. dag.

Mensen Ernsts konstitusjon og hele hans fysiske habitus ble gjort til gjenstand for interessante studier og betraktninger av både franske og tyske leger. Han var et enestående fenomen. Merkelig skulle det være om noen noengang ville gjøre ham rangen stridig som verdens hurtigste og mest utholdende løper.

Da han i desember 1827 var på vei fra Alexandria gjennom Memphis, så han pyramidene for første gang. Om dette fortalte han selv:

— Gyselig stirret hine fire kolossale, tretusenårige pyramider ned på meg ensomme vandringsmann, som om også de lengtet etter engang å unnslipe sin lange dags brennende solstråler og bli begravet sammen med sin oppbyggers aske. Her har sikkert Napoleon følt at heller ikke han var mer enn et svakt menneske. Og likevel raste han så grusomt mot dette godmodige folk, som så ofte har stillet min sult og lesket min tørst uten å spørre hvem jeg var eller hvor jeg skulle.

Det virker som mer enn en tilfældighet at han ble begravet under sand og stjerner ved I. katarakt, mens han søkte Nilens kilder. Nøyaktig hvor vet vi ikke. Mensen Ernsts grav er blitt en gåte blant gåter, slik han selv var en gåte blant mennesker.

Det forunder ikke om det i dag over hans grav løper vann mellom sanden og stjernene.

Får i ulveklær

fra side 35

— Det gis ingen foreldelse når det dreier seg om bedrageri, glesfet Andy.

— Bedrageri? Han blunket en gang, og litt av gløden forsvant fra øynene hans. Den ble erstattet av begynnende frykt. Jeg forsto at Andy hadde startet i riktig lei, men vi måtte fullføre. — Jeg er ikke skyldig i bedrageri! sa han høyt.

— Da har De ingen grunn til å være bekymret, sa jeg. — Vi ønsker bare å se på Deres inntektsoppgave for den perioden... Jeg så meg rundt i værelset og ble lettet da jeg ikke oppdaget noen safe.

— Jeg tilkaller min advokat, hvis jeg blir anklaget for bedrageri!

— Gjør bare det, sa Andy hardt.

— Det er Deres rett, Folter, sa jeg og smilte til ham. Jeg visste at vi fremdeles hadde taket på ham, hvis han ikke tok telefonen.

Han skulle til å ta den, men Andy sa: — Hvis en mann ringer til sin advokat to minutter etter at vi er kommet, da forestiller vi oss at han er skyldig. Hver eneste gang. Hva skal en fyr med advokat, hvis han har rent mel i posen? Hvorfor betale unødvendig honorar? Det rimer ikke. Da går vi ham virkelig på klingen.

— Men mannen har full rett til å snakke med sin advokat, uansett hvordan vi ser på det, sa jeg til Andy og spilte grei kar. — Bare ring.

Holters hårete hånd rørte ved telefonen. — Jeg sier jo at jeg ikke er skyldig.

Over til neste side

Reseptfrie legemidler fra A/S Apothekernes Laboratorium for Specialpræparater:

Ved syreoverskudd: **LINK**. Ved hodepine: **ANTI-neuralgica**.
 Ved hoste: **PECTAMOL**. Ved sår hals: **SALVIZOL**.
 Ved sår eller rifter: **BACIMYCIN**. Ved sår hud: **VITAPAN**.
 Ved muskelsmerter: **THERMAL**. Ved slapphet: **TONIPAN**.
 Kan kjøpes reseptfritt på alle landets apotek.

LITT OM OPPBEVARING AV LEGEMIDLER.

Hvorfor ikke sjekke opp husapoteket litt? Kaste det som kastes bør, og heller anskaffe de legemidler som til stadighet er aktuelle. Er du i tvil om hva som bør kastes - snakk med fagfolkene på apoteket. Der vet man hva som kan brukes, og ikke brukes. Når husapoteket har fått sitt, skal doren lukkes. Og låses! Med tanke på de mange små som liker å leke med saker de ikke skal leke med.

Kunnskapsboken.

Send inn kupongen! Porto er betalt.

Kan sendes utenfor Norge. Kostbart å betale portoen.

BREV

SVARSENDING
 AVTALTE NR.010/72

Norsk
 Korrespondanseskole

Majorstua
 Oslo 3

"Ja, jeg vil ha GRATIS kurskatalog."

Kryss her **DIE ALLERSTØRSTE STUDIER**
 Følelsesbetont, praktisk, moderne og effektiv metode for å lære seg språk og kultur. 120 sider, 120 kr.

Kryss her **DIE LINDRE, SVEVE OG FORTID**
 En spennende og fascinerende reise gjennom fortid og nåtid. 120 sider, 120 kr.

Kryss her **DIE MERKANTILE STUDIER**
 En spennende og fascinerende reise gjennom fortid og nåtid. 120 sider, 120 kr.

Kryss her **DIE TEKNISKE STUDIER**
 En spennende og fascinerende reise gjennom fortid og nåtid. 120 sider, 120 kr.

Kryss her **Årshandboka**

-Veielse videre-
 Sendes med poststykke kr. 29,- + porto og oppkravsbryt.

Navn .....

Adresse .....

Postnr./sted .....

Allt NKS-kurs er gitt på et eller flere av våre skoler.

VM 47/73